

postihnout její podstatu teprve ve vrcholném údobí, kdy tento integrující „úděl“ je vědomě reflektován a interpretován. Proto je zde věnována pozornost jen těm civilizacím, které dosáhly svého klasického završení a zanechaly písemné doklady, z nichž je možno chápání tohoto údělu spolehlivě odvodit. Základní otázka po smyslu lidské existence, po místě a úloze člověka v kosmu, spočívá především v morálce (jak žít, aby smysl života byl naplněn) a na pochopení transcendence (jak překonat smrt, jak chápat vyšší smysl dočasné existence). Různost odpovědí na tyto otázky umožňuje autorovi identifikovat pět základních paradigmat: *teocentrismus* (smyslem života je sloužit bohům – např. Sumer, Mezopotamie), *thanatocentrismus* (směřuje k zajištění posmrtné existence – Egypt), *antropocentrismus* (smysl je třeba hledat v tomto světě – Řecko), *psychocentrismus* (cílem je osvobození duše z fyzického světa – Indie) a *kratocentrismus* (úkolem vlády je udržení harmonie s kosmickým řádem – Čína).

Kromě egyptského paradigmatu (thanatocentrismu) jsou ostatní paradigmaty v dnešním světě stále živá, i když se někdy stykem s jinými civilizacemi modifikují. Tak teocentrismus dostává nové rysy v judaismu a zoroastrismu. Dotyk teocentrismu s antickým antropomorfismem se projevuje v křesťanství. Novou silou dostal teocentrismus také v islámu, kde smysl života se vidí ve službě Allahovi a jeho zákonu. Teocentrismus ve spojení s psychocentrismem pak se projevuje např. v buddhismu, kde smyslem života je překonávání smyslovosti, čímž je i smrt zatlačena do pozadí.

Z této exkurze do velkých civilizací světa se autor v *Predicamentu* vrací k civilizaci evropské. Evropský Západ, který prošel obdobím antiky, křesťanství a osvícenství, je po dvou zničujících válkách 20. století oslaben. Doktrína lidských práv sice dostala nové impulsy, současně však zesílil religiózní indiferentismus a racionalistický ateismus. Nedosta-

tečně řešení socioekonomických problémů, destruktivní chování namířené proti sobě (požívání drog) nebo proti společnosti (kriminalita, teror), nevyvážený vztah mezi právy a povinnostmi ohrožují život civilizace stejně jako klesající natalita a lhostejnost k přírodě. Hedonismus a sobectví atomizují společnost a zbavují ji civilizační soudržnosti. Přesto vidí Krejčí v lůně evropské civilizace i možnost otevření nového horizontu, v němž se objevují univerzálnější rysy spojení s prvky jiných civilizací. Toto vynořující se nové paradigma je schopno ekumenického přístupu nejen v oblasti náboženských, ale i sekulárních hodnot. Dosud je však ohrožováno jak fanatickým ateismem, tak náboženským fundamentalismem, znemožňujícím dorozumění svým dogmatem jediné samospasitelné pravdy. Najít střední cestu a zbavit „civilizaci lidských práv“ nebezpečí sebezničení stejně jako umožnit porozumění těch, kteří ač vycházejí z různých ontologických pozic a civilizačních tradic, dospívají ke shodným názorům na praktický obsah mravních postulátů, je aktuálním úkolem naší civilizace. Na současném stupni vědeckého poznání k tomu přistupuje odpovědnost za životní prostředí a naši planetu vůbec. Jen v rámci těchto povinností může člověk legitimně uplatňovat svá lidská práva. A jen v rámci širšího okruhu odpovědnosti může západní člověk nabídnout svou koncepci lidských práv také jiným civilizacím okruhů světa, ale především zachránit ji samu před zhroucením v lůně vlastní společnosti.

Syntézy, k nimž Krejčí ve svých pracích dospívá, jsou vždy opřeny o solidní analýzu bohatého faktografického materiálu. Předností jeho prací je široký záběr aspektů kulturních, politických i socioekonomických, prozrazující metodiku integrované společenské vědy. Od roku 1990 spolupracuje prof. Krejčí i s našimi akademickými institucemi na různých vědeckých projektech.

Karel Hrubý

K životnímu jubileu Zdeňka Pavlíka

31. března 1996 se dožívá šedesátí pěti let prof. ing. Zdeněk Pavlík, DrSc., jeden z nejvýznamnějších reprezentantů české demografické obce

poválečného období. Více než čtyřicet let se Zdeněk Pavlík věnuje problematice demografického výzkumu a populačního vývoje a přispívá k rozvoji české demografie a k její prezentaci v zahraničí. Stejně významná je i

jeho činnost v různých vědeckých společnostech zaměřených na zprostředkování a rozšiřování znalostí o populačním vývoji: byl zakládajícím členem Československé – dnes České demografické společnosti, spolupracuje mezi jinými i s Masarykovou českou sociologickou společností nebo se společností antropologickou či geografickou. Kromě toho je dlouholetým aktivním členem Mezinárodní unie pro vědecký výzkum populace (IUSSP) a stál u zrodu Evropské asociace pro populační výzkum (EAPS). V současnosti zastupuje Českou republiku v komisi pro populační otázky při Radě Evropy.

Zdeněk Pavlík se ve své dlouholeté kariéře vědce i vysokoškolského pedagoga dotkl téměř všech oblastí demografie. Je autorem nebo spoluautorem více než dvou set původních studií vydaných u nás i v zahraničí, řady vysokoškolských skript, z jeho pera také vzešla podstatná část vysokoškolské učebnice *Základy demografie*.

Značnou část svého času věnoval Zdeněk Pavlík organizaci a koordinaci demografického výzkumu na národní i mezinárodní úrovni. Významnou měrou se podílel na přípravě a organizaci všech mezinárodních demografických konferencí, které se u nás konaly, jako dlouholetý člen a od poloviny 70. let předseda hlavního výboru Československé (České) demografické společnosti přispěl k udržení tradice každoročních národních konferencí a pravidelně jednou měsíčně pořádaných diskusních večerů. Postupně u něho převládl zájem o teoretické otázky, ať již jde o koncipování demografické teorie, kde rozvinul teorie vážící se k demografické revoluci a k formulování populačního optima, nebo o postavení demografie v systému věd.

Vždy zdůrazňoval komplexnost demografického výzkumu a význam studia sociálních podmínek reprodukčního režimu. Vědom si závislosti demografie na kvalitní datové

základně nevyhýbal se ani práci v různých komisích pro přípravu jednotlivých sčítání lidu nebo výběrových šetření, ani organizaci šetření populačního klimatu. V současné době je členem Statistické rady – poradního orgánu Českého statistického úřadu.

I v dobách, které demografii jako vědní disciplíně příliš nepřály, neustále prosazoval potřeby její výuky jak v rámci přírodních věd, kde se díky vazbám na antropologii a geografii obyvatelstva u nás demografie etablovala již v meziválečném období, tak zejména v rámci věd sociálních. Mnohem širší možnosti spolupráce však získal až po roce 1989, kdy se také teprve dočkal i společenského uznání své dlouholeté vědecké a pedagogické práce a byl jmenován univerzitním profesorem. Od té doby je také možné studovat jinde běžnou kombinaci demografie se sociologií také u nás. Se sociology také úzce spolupracoval při přípravě *Velkého sociologického slovníku*, pro který napsal většinu hesel s demografickou tematikou – jejich výběr byl vydán v roce 1994 v publikaci *Demografie (nejen) pro demografy*.

Stejně usilovně postupoval i při organizaci mezinárodního postgraduálního kursu demografie, který přírodovědecká fakulta UK v Praze uspořádala v letech 1986-1988 pro posluchače z východoevropských zemí, a letní školy mladých demografů, která se od roku 1988 koná každoročně pro zájemce z celého světa a která umožňuje navazování cenných osobních kontaktů nastupující generaci demografů.

Ve výčtu pracovních směrů, výsledků či zásluh Zdeňka Pavlíka by bylo možno ještě dlouho pokračovat, neboť patří k těm jedincům, kteří díky své erudici, vytvrdlosti i umění jednat s lidmi dokáží překonat mnohé překážky a dosáhnout svých cílů. Přejeme mu do dalších let stejný neutuchající elán, potřebné zdraví a další úspěchy.

Ludmila Fialová

28. kongres
Německé sociologické společnosti
Drážďany 7.-11. října 1996

Diference a integrace – budoucnost moderních společností

se zvláštním fórem o polské a české sociologii
ve čtvrtek 8. 10. 1996 od 14.30 do 19.30

Na toto fórum jsou srdečně zváni zainteresovaní sociologové z České republiky a Polska, jejichž účast bude Německá sociologická společnost sponzorovat podstatným příspěvkem na cestovní náklady.

Kontaktní adresa pro zájemce, kde obdrží jak podrobnější informace o kongresu, tak přihlášky:

Prof. D. Karl Seigbert-Rehberg
28. Kongres der DGSA
Institut für Sociologie der TU Dresden
O-1061 Dresden
Spolková republika Německo